

УДК 378.046-21.68:331.101-051

КУЗЬМЕНКО Юлія Василівна,

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
теорії і методики викладання природничо-
математичних та технологічних дисциплін,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
e-mail: geoeconomika@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У публікації висвітлено особливості організації навчання фахівців із трудової підготовки на засадах проектно-технологічної діяльності в педагогічних ВНЗ України на початку XXI століття. Визнано важливою складовою підготовки сучасного вчителя технологій технологічну освіту. Представлено основні нормативно-правові документи, що регламентують навчальний процес фахівців із трудової підготовки. З'ясовано, що зміна орієнтирів у трудовому навчанні та вихованні учнівської молоді призвели до оновлення підходів до підготовки освітян в системі педагогічної

професійної освіти. Виявлено, що Державний стандарт базової і повної середньої освіти 2004 року став базовим для формування освітньої складової людського капіталу педагогічних кадрів в Україні. У Стандарті задекларовано нові вимоги до діяльності вчителя трудового навчання через реалізацію змісту освітньої галузі «Технологія».

Представлено створену за роки незалежності джерельну базу з питань запровадження в трудовому навчанні учнів проектно-технологічної системи. Зроблено висновки, що теорія і практика формування освітньої складової людського капіталу сучасних фахівців із трудової підготовки обов'язково повинна містити таку компоненту навчання, як проектно-технологічна діяльність.

Ключові слова: фахівці із трудової підготовки; проектно-технологічна діяльність; навчальний процес; тенденції; проекти; вчитель; студент; людський капітал.

Постановка проблеми. Формування технологічно освіченої особистості – вимога сучасного ринку праці. Саме тому технологічна освіта важлива складова підготовки вчителя технологій XXI ст. Нові підходи та інновації в організації освітньої діяльності призводять до оновлення стандартів, технологій професійної педагогічної освіти, змін орієнтирів підготовки фахівців із трудової підготовки в усьому світі. Ці тенденції характерні і для українських навчальних закладів. Отже не випадково підготовка педагогів до реалізації проектно-технологічного підходу в трудовому навчанні школярів є актуальним питанням сучасної педагогічної теорії і практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до проектно-технологічної діяльності розглянуті у роботах вітчизняних вчених: О. Авраменка, Г. Гаврилюк, О. Коберника, В. Моштука, Н. Кардаш, Л. Оршанського, В. Сидоренка, Г. Терещука, В. Яковлевої та ін.

Мета статті – висвітлити особливості організації навчання фахівців із трудової підготовки на засадах проектно-технологічної діяльності в педагогічних ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу. На початку XXI ст. освітня галузь отримала новий поштовх до розвитку. Ним стало прийняття у 2002 р. Національної доктрини розвитку освіти України – документа, що має визначати стратегічні напрями розвитку освітньої галузі у першій чверті XXI ст.

На виконання основних завдань Національної доктрини розвитку освіти України Постановою Кабінету Міністрів від 2004 р. затверджено Державний стандарт базової і повної середньої освіти, в якому, зокрема, було окреслено нові вимоги до діяльності вчителя трудового навчання через реалізацію змісту освітньої галузі «Технологія». Зміни, що були окреслені в Стандарті і стосувалися освітньої галузі «Технологія» були обумовлені реформами освітньої системи розпочатими набагато раніше. Так, наприкінці 1997 р. освітянами активно обговорювався проект Базового навчального плану середніх закладів освіти України, де трудове навчання почали розглядати в контексті освітньої галузі «Технології». У документі відзначено, що ця галузь «має на меті сформувати технічно і технологічно грамотну особистість випускника середнього закладу освіти, дати учням загальні відомості про основи виробництва з елементами підприємницької діяльності, різноманітні виробничі технології, у тому числі інформаційні, зі сфери домашнього господарювання тощо. Ця освітня галузь сприяє професійному самовизначенню учнів, прищеплює їм навички конструкторської діяльності. У межах цієї галузі учні можуть отримати допрофесійну трудову і початкову професійну підготовку». Освітня галузь «Технології» охоплювала такі предмети і курси – трудове навчання, виробничі технології, основи виробництва, інформатика, що складало 24 тижневі години (7,2 %) [1, с. 7].

У 1998 р. Базовий навчальний план середніх закладів освіти [2] було прийнято. Це створило нові орієнтири у трудовому навчанні та вихованні молоді. Уведено нову освітню галузь «Технології», години якої в основній та старшій ланці школи дозволялося використовувати для профільного навчання. По суті за рахунок трудового навчання поглиблено вивчали фізику, математику, біологію, іноземну мову та ін. Як свого часу відзначав Д. Тхоржевський, «директорам шкіл фактично дозволяється вилучати з

навчального плану школи освітню галузь «Технології» [3, с. 3]. На практиці не всі загальноосвітні заклади відмовилися від трудового навчання. Проте, ці зміни призвели до активного пошуку шляхів здійснення ефективної ступеневої підготовки вчителя трудового навчання. Оскільки «концепція стандарту з трудового навчання ґрунтується на тому, що цей предмет є загальноосвітнім; він розв'язує п'ять основних загальноосвітніх завдань: трудове виховання, політехнічна освіта, профорієнтація, формування творчого ставлення до продуктивної праці та поєднання навчання з продуктивною працею» [4, с. 32], важливо було віддзеркалити всі ці підходи в підготовці вчителів. Окрім того, треба було врахувати те, що виникла потреба готувати вчителів більш широкого профілю, оскільки більшість шкіл проводила уроки трудового навчання одночасно з хлопцями і дівчатами.

Як бачимо, новий час вимагав оновлення підходів до нарощення професійного рівня педагогічних кадрів. У Національній доктрині розвитку освіти України були визначені пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти, серед яких: «постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу» [5]. У цьому контексті починаючи з 2005 р. трудове навчання в школах почали здійснювати за проектно-технологічною системою, що, у свою чергу, зумовило необхідність відповідної підготовки педагогічних кадрів та створення навчально-методичного забезпечення цього процесу.

2004 р. Державний стандарт базової і повної середньої освіти став базовим для формування освітньої складової фахівців із трудової підготовки. У ньому, як уже зазначалося, окреслено вимоги до діяльності вчителя трудового навчання через реалізацію змісту освітньої галузі «Технологія». Стандартом визначено, що основним напрямом діяльності вчителя трудового навчання має стати проектно-технологічна діяльність. Тому у ВНЗ та в системі післядипломної педагогічної освіти набула активного розвитку проблема підготовки педагогів до реалізації проектно-технологічної діяльності у трудовому навчанні учнів. Це зумовлювалося тим, що в нових шкільних навчальних програмах та в Державному стандарті базової і повної середньої освіти наголошувалося, що викладання предмета «Трудове навчання» має здійснюватися за проектно-технологічною системою, де провідним в організації навчально-виховного процесу виступає проектно-технологічний підхід. Шкільні програми були побудовані за модульною структурою, склалися з інваріантного і варіативного модулів. Реалізація варіативності у змісті трудового навчання учнів дозволяла врахувати можливості матеріально-технічного оснащення шкільних майстерень, а рівень фахової підготовки мав надавати вчителю можливість скерувати освітній процес у русло творчого розвитку дітей із максимальним урахуванням їхніх інтересів і запитів [6]. Ці нововведення вимагали від професійно-педагогічної системи освіти певної переорієнтації.

Проектно-технологічна діяльність як прогресивна інноваційна педагогічна технологія дозволяє акумулювати в собі значний обсяг знань направлених на створення продукту праці, передбачає перетворення освітньої, виробничої та художньої реальності. В її основі лежить метод проектів, що дозволяє в процесі проходження оптантом послідовно пов'язаних етапів проектування інтегрувати, засвоювати, оновлювати знання, уміння, навички та збагачувати свій досвід [7, с. 364]. Оскільки у більшості фахівців із трудової підготовки бракувало знань і досвіду щодо впровадження проектно-технологічного підходу на уроках трудового навчання, в інститутах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та педагогічних ВНЗ було розпочато системну роботу з цього питання. Щодо створення навчально-методичного забезпечення, то лише за кілька років в Україні вийшли друком такі джерела: О. М. Коберник, С. М. Яшук «Методика організації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання» (2001); О. М. Коберник «Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці» (2003); А. І. Терещук, С. М. Дятленко «Методика організації проектно-технологічної діяльності старшокласників з технологій» (2010); О. М. Коберник, В. В. Бербец, Н. В. Дубова та ін. «Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи» (за ред. О. М. Коберника, 2010); Г. М. Гаврилюк, Т. В. Стрижова «Робочий зошит «Творчий проект». 7–8 класи», «Робочий зошит «Творчий проект». 9 клас» (2011); «Оптимізація проектно-технологічної діяльності

учнівської молоді: методичні рекомендації для вчителів трудового навчання» (уклад. Г. М. Гаврилюк, 2014) та ін.

Було видруковано: монографії – В. В. Бербец, Т. М. Бербец, Н. В. Дубова та ін. «Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика» (за заг. ред. О. М. Коберника, 2003); О. М. Коберник «Проектна технологія: теорія, історія, практика» (2012); М. Л. Пелагейченко «Формування готовності майбутніх учителів трудового навчання до організації проектно-технологічної діяльності учнів основної школи» (2008); Л. О. Савченко, Н. В. Волкова, Л. В. Гура та ін. «Проектна діяльність у технологічній освіті» (2015); статті: С. М. Ящук «Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання» (2003); А. І. Терещук «Проектна технологія на уроках трудового навчання: сучасний стан і перспективи дослідження» (2006); Г. М. Гаврилюк «Психолого-педагогічні проблеми організації проектно-технологічної діяльності у трудовій підготовці школярів» (2011); В. К. Сидоренко «Проектний підхід і вимоги до вчителя» (2011) та ін.

Тобто за невеликий проміжок часу на допомогу фахівцям із трудової підготовки було створено широку джерельну базу з питань запровадження в трудовому навчанні учнів проектно-технологічної системи.

У 2010 р. колективом учених було розроблено «Концепцію технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України», де визначено актуальність технологічної освіти в світовому масштабі, окреслено теоретико-методологічні засади, критеріально-понятійний апарат, основні принципи, мету, завдання, зміст, структуру, стратегічні напрямки, тактичні завдання та умови реалізації проектно-технологічної діяльності в трудовому навчанні учнівської молоді [8, с. 3–11]. Ця Концепція окреслила шляхи і визначила підходи до формування освітньої складової фахівців із трудової підготовки на засадах технологічної освіти.

Задля реалізації цього напрямку у 2014 р. ухвалено нову редакцію Закону України «Про вищу освіту», де задекларовано принципово нові вимоги до якості освіти та зорієнтовано її на нарощення «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни» [9]. Звісно це створює умови для формування освітньої складової фахівців, зокрема й із трудової підготовки.

Орієнтири сучасної системи професійної освіти педагогічних кадрів лежать у ракурсі вироблення нового знаннєвого продукту. Л. Оршанський зауважує, що формування у майбутніх учителів трудового навчання досвіду проектно-технологічної діяльності здійснюється за двома основними напрямками: включення методу проектів у процес вивчення різних дисциплін, передбачених навчальним планом; введення у навчальний план підготовки спецкурсу з основ виконання творчих проектів. Акцентує увагу на тому, що важливим є не лише навчити проектувати майбутніх педагогів, а й здійснювати управління розробкою проектів у школі. Науковець окреслює чинники, що «впливають на ефективну роботу студента над проектом: 1) формування бази знань, що складає підґрунтя початку самостійної роботи над проектом; 2) установка на нові знання, отримувані у процесі дослідження; 3) контроль над правильною інтерпретацією знань; 4) вироблення умінь конструювати знання. Практичні заняття повинні присвячуватися обговоренню проблем, що виникли при виконанні самостійної роботи та розробці проектів» [10].

Відмітимо, що при організації проектно-технологічної діяльності у інститутах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та педагогічних ВНЗ з метою формування професійної компетентності майбутніх педагогів та вчителів-практиків викладачу необхідно враховувати такі основні принципи навчання: самостійності, індивідуалізації, мобільності, інтерактивності діяльності, суб'єктності та елективності навчання, рефлексії та корекції проектно-технологічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Вищезазвані документи та постійні наукові пошуки вітчизняних вчених сприяли постійному оновленню підходів до професійного навчання фахівців із трудової підготовки. Зміни вимог до організації трудової підготовки школярів призводили до істотних змін в змістовій і процесуальній складових підготовки педагога. Наразі кожен фахівець із трудової підготовки має бути готовим до

реалізації проектно-технологічної діяльності в навчальному процесі. Ці вимоги сприяють модернізації традиційної системи підготовки майбутніх педагогічних кадрів, спонукають до розробки та реалізації нових методичних підходів. Тому теорія і практика формування освітньої складової людського капіталу фахівців із трудової підготовки нині обов'язково включає таку компоненту навчання педагогів, як проектно-технологічна діяльність. Сучасний темп розвитку суспільства вимагає постійного оновлення підготовки вчительських кадрів до впровадження сучасних педагогічних технологій та використанні нових здобутків науки і техніки в навчальному процесі. Пошук нових та вдосконалення існуючих методик щодо нарощення професійного рівня сучасних фахівців педагогічної галузі – широке та перспективне поле подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Про проект Базового навчального плану середніх закладів освіти України : рішення колегії Міністерства освіти України № 22/6-3 від 24.12.97 р. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1998. – № 5. – С. 3–10.
2. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/>
3. Тхоржевський Д. Про розробку державного стандарту освіти / Д. Тхоржевський // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 3 (10). – С. 2–4.
4. Тхоржевський Д. Обговорюємо проект нової програми / Д. Тхоржевський // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4 (23). – С. 32–36.
5. Про затвердження Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1239-98-%D0%BF>.
6. Кузьменко Ю. В. Підготовка вчителів до реалізації проектно-технологічної діяльності у трудовому навчанні школярів (1991–2015 pp.) [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ito.vspu.net/konference15/15_11/Kyzmenko.pdf.
7. Кузьменко Ю. В. Підготовка педагогів України до організації проектної діяльності учнів в трудовому навчанні : історико-педагогічний аспект / Ю. В. Кузьменко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця, 2015. – Вип. 43. – С. 363–368.
8. Коберник О. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх закладів України / О. Коберник, В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 6. – С. 3–11.
9. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html.
10. Оршанський Л. Метод проектів у системі підготовки сучасного вчителя трудового навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf.

References

1. *About the project the Basic curriculum of secondary educational establishments of Ukraine: the decision of the Collegium of the Ministry of education of Ukraine № 22/6-3 від 24.12.97 // Information booklet of the Ministry of education of Ukraine. – 1998. – № 5. – С. 3–10. (in Ukr.)*
2. *On approval of the Basic curriculum of secondary schools (Ukraine Order). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1239-98-%D0%BF> (in Ukr.)*
3. Tkhorzhevskij, D. (1998). On the development of state education standards. *Labour preparation in educational institutions, 3(10), 2–4. (in Ukr.)*
4. Tkhorzhevskij, D. (2001). Discussing the new project. *Labour preparation in educational institutions, 4(23), 32–36. (in Ukr.)*
5. *About the National doctrine of education development (Ukraine Order). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/> (in Ukr.)*
6. Kyzmenko, Iul. V. Preparation Of Teachers To Realization Of Project And Technological Approach In Labor Teaching of Schoolchildren (1991–2015 years) (Ukraine Order). Retrieved from http://ito.vspu.net/konference15/15_11/Kyzmenko.pdf (in Ukr.)
7. Kyzmenko, Iul. V. (2015). Training of teachers in Ukraine to the organization of pupils' project activity in context of labor training: historically-pedagogical aspect. *Modern information technologies and innovational teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems. Kyiv-Vinnitsa, 43, 363–368. (in Ukr.)*
8. Kobernyk, O., Sydorenko, V. (2010). The concept of technological education of pupils of educational institutions of Ukraine. *Labour preparation in educational institutions, 6, 3–11. (in Ukr.)*
9. *The law of Ukraine "On higher education" (Ukraine Order). Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html. (in Ukr.)*
10. Orshanskyj, L. *Project method in the system of training of the modern teacher of labor training (Ukraine Order). Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf (in Ukr.)*

KUZMENKO Yuliya,

PhD., Assistant Professor, Assistant Professor of Communal Higher Educational Establishment
Kherson Academy of Continuing Education
e-mail: geoekonomika@mail.ru

FEATURES OF TRAINING SPECIALISTS OF LABOUR TRAINING PROJECT ON PRINCIPLES OF TECHNOLOGY

***Abstract.** Introduction. The author has paid a lot of attention to clarifying component of modern teacher technology - technological education.*

Purpose. The purpose of this article is to highlight the features of training specialists in labor training according to the principles of design and technological activities in the institutions training and teaching universities in Ukraine at the beginning of the XXI century.

Results. The basic legal documents regulating educational process specialists work readiness training teachers in the context of the implementation of design and technological activities in the educational environment of the school. It was found that changing orientation in labor training and education of students led to the renewal of approaches to training teachers in the educational system of vocational education as the main focus of the work of teachers has become realization of design and technology approach. Revealed that the State Standard of secondary education in 2004 became the base for the formation of human capital education component of teaching staff in Ukraine. The standard is declared the new requirements of the teacher labor training content through the implementation of educational field "Technology", which covers the following subjects and courses – work training, production technology, production bases, computer science.

The majority of scholars in their scientific researches are outlining the solutions to the above mentioned problem. The design and technological system is presented and created since independence source base for the introduction of labor education students and the formation of future teachers of labor studies for the project of students in secondary schools. The basic guidelines adopted cohort of leading Ukrainian scientists Concept Technology Education students in general educational institutions of Ukraine.

Originality. The range of the principles of design and technological activities have been determined in the educational process of the university. The importance of constant updating training of teaching staff for introduction of modern educational technologies and new achievements of science and technology in the classroom was highly emphasized.

Conclusion. Based on the conclusions represented the facts that the theory and practice of formation of the educational component of human capital professionals with advanced training work must contain this component of learning how to design and technological activities.

***Key words:** experts in labor training; design and technological activities; educational process; labor training trends; design; pedagogue; student; human capital.*

*Одержано редакцією 18.03.2017
Прийнято до публікації 22.03.2017*